

Museotyötä kirkonkylässä

Johanna Järvinen

Olen toiminut reilut kymmenisen vuotta pienen Luopioisten kirkonkylän museoiden hoitajana. Luopioinen sijaitsee itäisellä Pirkanmaalla, Pälkäneen kunnassa. Luopioisten kotiseutumuseo ja Mikkelinmäen torpparimuseoalue ovat kunnan omistuksessa olevia tyypillisiä 1950-luvun kotiseutuhuumassa perustettuja kansatieteellisiä museoita.

1952 perustettu kotiseutuyhdistys *Kukkia-Seura ry.* pyysi silloiselta Luopioisten manttaalikunnalta lahjoituksena Luopioisten kirkonkylässä sijaitsevaa tyhjillään olevaa viljamakasiinia. Pitäjänmakasiini oli rakennettu kirkkomaalle, kirkon viereen 1854. Alkuvuosina makasiini toimi lainajvästönä, 1900-luvun alussa kunnan varastona ja sittemmin se oli tyhjillään. Makasiiniin oli tarkoitus perustaa kotiseutumuseo. Kukkia-Seura oli jo kerännyt esineistöä museota varten ja nyt tarvittiin sopiva näyttelytila. Manttaalikunta lahjoittikin makasiinin Kukkia-Seuralle 1954, ja kaksi vuotta myöhemmin pitäjänmakasiini avattiin Luopioisten kotiseutumuseona. Makasiiniin oli tehty tarvittavia muutostöitä Museoviraston valvonnassa. Alun perin kaksikerroksisesta pimeästä varastorakennuksesta oli tullut kolmikerroksinen ja sähköistetty museo. Muutosten jälkeen rakennuksessa oli kymmenen lampua ja yksi pistorasia. Valoisuutta lisättiin 1957, kun rakennukseen puhkaistiin ikkunat.

Kuva 1: Luopioisten kotiseutumuseon sisäänkäynti. Kuva Jonni Saloluoma.

Kukkia-Seuran tarkoituksena oli tallettaa kotiseudun sekä esineellistä että henkistä historiaa. Seura järjesti useita esinekeräyksiä museota varten, ensimmäisen keräyksen tuloksena oli 60 esinettä, jotka oli saatu osaksi lahjoituksena tai enemmän ja vähemmän pakottamalla. Jokaisessa lähikylässä oli omat asiamiehensä, jotka hoitivat keräystoimintaa. Näkyvimmin museon toimintaan vaikuttaneet henkilöt olivat Kukkia-Seuran puheenjohtaja Reino Vihervuori ja koulun johtajaopettaja Altti Havas, jonka johdolla museon kokoelmat karttuivat lyhyessä ajassa monella sadalla esineellä.

Samoihin aikoihin kun kotiseutumuseota korjailtiin, kukkiaseuralaiset kiinnittivät huomionsa vieressä olevaan vanhaan pyhään paikkaan, Mikkelinmäkeen, jossa sijaitsi mm. uhrilähde ja rautakautinen uhrikivi. Paikka tuli säilyttää, ja niin seura pyysi aluetta Luopioisten kunnalta museoalueeksi.

1957 Mikkelinmäelle siirrettiin ensimmäiset rakennukset, ns. Hirvelän pirtti ja neidon aitta. 1970-luvun alkuun mennessä rakennusmäärä oli noussut nykyiseen kahteentoista. Uhrikiven ja -lähteen lisäksi mäellä sijaitsee kuusi aittaa, riihi, lato, savusauna, karjamaja, tuulimylly ja päärakennus Hirvelän pirtti. Kaikki rakennukset tuotiin eri puolilta Luopioisten kuntaa. Osa rakennuksista saatiin lahjoituksena, osasta maksettiin pieni korvaus. Kukki-Seura joutui lahjoittamaan molemmat museot Luopioisten kunnalle 1974 rahavaikeuksien takia, mutta lupasi auttaa museoiden hoidossa. Seuraavat vuodet museot olivat kesäisin auki, pääosin kukkiaseuralaisten toimesta.

Tullessani ensimmäistä kertaa töihin Luopioisten museoihin, ei museoissa oltu tehty käytännössä mitään moniin vuosiin. Kotiseutumuseo oli pimeä ja pölyinen. Toisen kerroksen nurkassa seisojaksi mallinukke, johon en uskaltanut koskea, se tuntui seuraavan minua katseellaan pimeästä nurkasta. Mikkelinmäellä sentään järjestettiin yleisötapahtumia, kuten kesäteatteriesityksiä ja kotiseutujuhlia, mutta rakennusten sisältä saattoi löytää mitä tahansa muumioituneista rotista käytettyihin kondomeihin. Seudun kodittomat ja kaljaveikot saattoivat käyttää talvella rakennuksia asumiseenkin, näin tapahtuu joskus vieläkin. Kotiseutumuseon alkuperäiset 10 lamppua toimivat miten sattui, silloin kun niitä huvitti. Pääasiallinen työskäntä oli tuolloin kuitenkin esineluetteloiden tarkastus, uusien esineiden luettelointi sekä opastus. Esineet olivat pölyisiä, osa minulle tuntemattomia ja osa tuttuja, mutta väärin luetteloituja. Selvästi huomasi, että edelliset luettelointijat olivat miehiä ja koululaisia. Luettelonumerot olivat kissankokoisia, naisten vaatteet nimetty väärin, juhlatuhtia hameeksi, alushame kuolinliinaksi jne. Osa esineluetteloista oli kadonnut mystisesti, osa löytyi, osa on vielä tänäkin päivänä kateissa jossain arkiston uumenissa. Kun muutaman vuoden kuluttua museon valaistusta parannettiin, huomasin, että osa harmaista pytyistä onkin maalattu ja siitä alkoi koko museon ja esineiden puhdistusoperaatio. Toisen kerroksen mallinukkekin uskalsin jo koskea.

Alkuvuosien jälkeen museoiden kokoelmat ovat kasvaneet kuudestakymmenestä reiluun 2500 esineeseen. Kokoelma sisältää lähinnä kansatieteellistä esineistöä, kirjallisuutta, tekstiilejä aina rautakaudelta 1960-luvulle asti. Kokoelmat karttuvat joka vuosi muutamilla esineillä, viime vuosina lähinnä kirjoilla. Esineet saadaan lahjoituksina ja kuolinpesistä. Työnkuvakin on muuttunut, nykyään siihen kuuluu museoiden ylläpitäminen, siivoaminen, näyttelyn kokoaminen, konservointi, luettelointi, opastus, eli kaikki mitä museossa vain voi tehdä. Museotyön lisäksi olen välillä joutunut vetämään myös yhteislaulua ja juontamaan kotiseutujuhlaa. Myös kielitaito on tarpeen, kesäasukkaita Luopioisissa on eri puolilta Suomea, mutta myös mm. Ruotsista, Saksasta ja Ranskasta. Kaukaisimmat kävijät ovat tulleet Australiasta ja Alaskasta. Opastaessani olen oppinut sen, että tyhmiä kysymyksiä ei ole, ihmiset voivat kysyä lähes mitä vain. Useimmiten kuljenkin koko ajan mukana ja kannustan kyselemään, koska kaikkein ei voi tietää ja joskus yksinkertaisesta kysymyksestä voi

Kuva 2: Mikkelinmäen rakennuksia: etualalla savusauna, taustalla tuulimylly.
Kuva: Jonni Saloluoma.

syntyä hyvinkin mielenkiintoisia keskusteluja. Joskus käy niinkin, että Mauri Kunnaksen Koiramäki-kirjoja lukeneet lapset kertovat vanhemmilleen mitä milläkin esineellä on tehty.

Koska kotiseutumuseossa ei ole lämmitystä, voi työnteko olla joskus hyvinkin kohmeista. Makasiinirakennus on rakennettu paksuista hirsistä, ensimmäisen kerroksen seinät ovat vielä kaksinkertaiset, joten rakennus lämpenee ja viilenee hitaasti. Hitaat lämmönvaihtelut ovat olleet osaksi myös esineistön pelastus. Suurin osa esineistä on ollut museossa viimeiset 40 vuotta, jos olosuhteet muuttuisivat radikaalisti ja nopeasti, esineistö ei ehkä muutosta kestäisi. Lämpenevät talvet ovat jo aiheuttaneet tuhohyönteismäärän kasvua kotiseutumuseossa, jumeja ja muita ötököitä kuten myös jyr-sijöitä pyydystetään aika ajoin kiivaasti. Myös kosteat ja lämpimät kesät aiheuttavat ongelmia, homeita ja sieniä. Välillä olenkin joutunut tekemään kipeitäkin päätöksiä esineiden poistosta kokoelmasta. Kummassakaan museossa ei myöskään ole sosiaalitiloja. Siksi olenkin tehnyt Luopioisten kappeliseurakunnan kanssa sopimuksen, jonka mukaan saan käyttää kirkon sosiaalitiloja. Lisäksi kotiseutumuseon vanhimpia ja arvokkaimpia kirjoja sekä tekstiilejä säilytetään talviaikaan kirkkomuseossa. Vastineeksi huolehdin kirkkomuseon hoidosta ja kirkon opastuksesta. Näin ollen kahden museon sijasta hoidankin kolmea.

Kuva 3: Mikkelinmäen päärakennuksen ikkunasta kurkistavat pelargoniat vanhan ajan tyyliin. Kuva: Jonni Saloluoma.

Luopioisten museoiden lisäksi nykyisellä Pälkäneen kunnan alueella on muitakin museota. Kun entisen Luopioisten kunnan museot, Kukkia-Seuran perustamat kotiseutumuseo ja Mikkelinmäki, kuuluvat Pälkäneen kunnan omistukseen, on myös vanhan Pälkäneen kunnan alueella Pälkäne-seuran omistamia museota, kuten Myttäälän ja Salimäen museot. Myttäälän koulun esineistöstä osa on yhteisomistuksessa kunnan kanssa, kuten myös Salimäen rakennukset. Hie-man nurinaa onkin syntynyt siitä, että kunnan ainoa kesäaikainen museotyöntekijä työskentelee Luopioisten eikä Pälkäneen puolella. Olen tosin sanonut, että autan tarvittaessa myös Pälkäne-seuraa, vaikka Kukkia-Seuran kanssa yhteistyötä on enemmän.

Mikkelinmäellä järjestetään joka kesä mm. Kukkia-Seuran järjestämiä tapahtumia, kuten Kirkastussunnuntain kotiseutujuhla ja siivoustalkoot.

Hallinnollisesti Luopioisten museot kuuluvat Pälkäneen kunnan kulttuurisihteerin ja Pirkanmaan museon alaisuuteen. Sekä Luopioisten kotiseutumuseo että Mikkelinmäen torpparimuseo ovat kesäaikaan säännöllisesti auki kesäkuun puolesta välistä elokuun alkuun tiistaista lauantaihin.

Kirjoittaja opiskelee kansatiedettä Turun yliopistossa ja toimii Pälkäneen kunnan museoiden hoitajana.